
УДК [373.091.217:379.8](410)

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПОСЛУГА В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Вікторія Вознюк

У статті розкрито основні переваги та механізми взаємодії британських соціальних інституцій та розширених шкіл щодо організації дозвілля учнів, їхніх батьків та громади в цілому. Розглянуто основні види послуг та напрями дозвіллевої діяльності на прикладі окремих навчальних закладів Великобританії. Проаналізовано законодавчу базу, що регулює процес надання послуг із організації змістовного дозвілля усіх членів громади.

Ключові слова: система загальної середньої освіти, соціальна послуга, дозвілля, Великобританія, розширені школи, механізми взаємодії, соціальні інститути.

На сучасному етапі державотворення в Україні пріоритетними залишаються завдання реформування системи освіти в напрямку формування всебічно розвиненої гармонійної особистості з потужним інтелектуальним потенціалом. Саме державна молодіжна політика покликана створити умови для економічного, соціального, історичного, культурного розвитку молоді.

Так, однією із провідних сфер розвитку особистості є організація та проведення дозвілля. Незаперечним є факт, що особливої уваги заслуговують здобутки розвинених країн, зокрема, Великої Британії, якій вдалося налагодити ефективну взаємодію школи, сім'ї та громади у процесі виховання особистості. З огляду на потребу інтеграції нашої держави у Європейську та світову спільноти, доцільним є вивчення зарубіжного досвіду організації та проведення дозвілля у системі загальної середньої освіти Великобританії.

Проблеми розвитку та функціонування загальної середньої освіти Великобританії стали предметом розгляду вітчизняних та російських науковців, зокрема, К. Гаращука, О. Джуринського, З. Малькової, В. Марцінкевича, А. Сбруєвої, М. Соколової, І. Чистякової, Ж. Чернякової та ін.

Важливими для нашого дослідження є напрацювання таких зарубіжних науковців, як: А. Дайсон, Дж. Драйфус, К. Камінгс, Л. Тод, К. Хуксем, які займалися проблемами реформування системи загальної середньої освіти Великобританії та, зокрема, питаннями щодо підвищення рівня залучення сім'ї та громади до процесу становлення особистості.

Мета статті – проаналізувати механізми взаємодії британських соціальних інституцій та розширених шкіл щодо організації дозвілля учнів, їхніх батьків та громади в цілому.

Розширені школи як багатофункціональні структури відіграють значну роль в організації дозвілля не тільки учнів та їхніх батьків, а й громади в цілому. У цьому контексті вважаємо за доцільне показати механізм такого роду взаємодії на прикладі загальних середніх навчальних закладів округу Норфолк.

Важливе значення у цьому регіоні має програма «Ласкаво просимо, громадо» (Welcoming the Community), яка покликана забезпечити доступ громади до таких послуг, як спорт та заняття фізичною культурою.

Необхідність такої діяльності зумовлена, у першу чергу, тим, що продовжує активно утверджуватися орієнтація на здоровий спосіб життя, а школа стає ідеальним місцем для покращення здоров'я та благополуччя всіх людей у межах місцевої громади. Крім того, значна частина громади через низку причин не має змоги займатися спортом та діяльністю, пов'язаною із зміцненням здоров'я, зокрема це:

- громадяни з низьким рівнем доходів;
- люди з обмеженими можливостями;
- жінки та дівчата;
- афроамериканці та представники національних меншин;
- молодь (до 16 років);
- вікова група, старіша 45 років [5].

За дослідженнями британських дослідників, до основних переваг взаємодії розширеної школи Норфорка з громадою в цілому і з указаними вище проблемними категоріями можна віднести:

- покращення здоров'я школярів;
- поліпшення якості шкільних клубних об'єднань;
- створення позитивного іміджу школи серед місцевої громади;
- досягнення очікуваних результатів державної освітньої програми «Кожна дитина має значення»;
- розширення доступу учнів до послуг кваліфікованих тренерів;
- покращення взаємодії між сім'єю, школою та громадою;
- виявлення та задоволення потреб шкільного персоналу;
- створення безпечного та доступного шкільного середовища;
- учні можуть брати участь у процесі прийняття рішень і в підтримці громади;
- залучення важковиховуваних учнів та їхніх батьків через спортивні об'єднання до суспільно корисної діяльності [5].

Іншим прикладом взаємодії розширених шкіл та місцевої громади є школа Святого Албана, яка тісно співпрацює з такими центрами, як: Центр дозвілля м. Харпенден (Harpenden Leisure Centre), Громадська вітальня м. Харпенден (Harpenden Public Hall), Центр гольфу й тенісу в м. Батчвуд (Batchwood Golf & Tennis Centre), Арена м. Албан (Alban Arena), Світ пригод в с. Кулні (London Colney Adventure World), Вестмінстерський центр відпочинку (Westminster Lodge Leisure Centre), Спортивний центр у с. Брікет Вуд (Bricket Wood Sports Centre). Їхня спільна діяльність спрямована на покращення здоров'я членів громади та залучення їх до активних занять різними видами спорту.

Так, одним із напрямів надання таких послуг є програма «Енергетичний баланс», яка передбачає допомогу в контролі за своєю вагою і розроблена Харпендським центром дозвілля (Harpenden Leisure Centre) у вигляді курсу персональних тренувань. Залучення членів громади носить математично виражений характер, який можна представити формулою: «Член один = Члени

всі». Такий простий спосіб має аналог українського методу «рівний-рівному», але, на відміну від нього, дає кращі наслідки, оскільки можна одразу побачити результат занять та оцінити його.

Цікавою формою залучення членів громади до занять спортом є уроки плавання. Висококваліфіковані наставники проводять консультації згідно з національним планом навчання плаванню від початкового рівня до професійного з використанням найновіших програм. Основна увага приділяється навчанню правильній техніці плавання на короткій відстані, а також заохоченню у вигляді нагород за високі досягнення [8].

Програми занять спортом розраховані на всі вікові групи, навіть на найменшу, що передбачає найбільш повноцінний фізичний розвиток дітей. Так, зокрема, програма «Наш малюк» (Our Toddler programme) складається з курсів: «Гарячі малюки» (Hot Tots) та «Дитячі стрибки» (Baby Bounce), «Дитячий гольф» (Golf Tots), «Футбол для малюків» (Soccer Tots) та «Гімнастика для малюків» (Gym Tots), стрибки на батуті (Kinder Gym and Trampolining), «Брудні руки» (Mucky Mitts), теніс та крикет для малюків (Tots Tennis and Tots Cricket) [8].

Поряд із зазначеними видами послуг для дітей широким попитом користуються курси з бадмінгтону, стрибків на батуті та футболу. За підтримки професійних тренерів складається спеціальна програма тренувань, яка передбачає досягнення значних результатів.

Цікавим є також той факт, що у цьому районі активно працює група розвитку мистецтва, спорту та здоров'язбереження (St Albans Arts, Sports and Health Development Team), до складу якої входять спеціалісти різних галузей, що працюють у громаді для забезпечення якісного дозвілля. Вони покликані скоротити розрив між школою, місцевою громадою та спортивними клубами. Ця система дає можливість розширити переваги здорового способу життя шляхом упровадження активних освітніх програм для учнів, учителів та батьків. Ключовим у цьому напрямі стало створення схеми тренувань у межах району. Ця схема пропонує як формальні, так і неформальні маршрути сприяння відновленню та покращенню здоров'я населення.

Розвиток такої своєрідної мережі відкриває нові можливості щодо оволодіння новим видом спорту або мистецтва незалежно від віку.

Іншим цікавим прикладом є Хертфордширські юнацькі ігри (The Hertfordshire Youth Games), які сфокусовані на розвиткові конкретних видів спорту, до складу яких входять більш ніж 1500 молодих спортсменів, що є представниками 10 місцевих освітніх адміністрацій. Команда розробників працює з більш ніж 400 представниками молоді щодо створення 20 загонів із 10 видів спорту. Їхня головна мета – підготовка до участі у цих іграх у травні кожного року [2].

Підкреслимо, що надання школою додаткових освітніх послуг передбачає залучення не лише вчителів, а й інших компетентних спеціалістів, зокрема, волонтерів, представників дитячих та молодіжних організацій тощо.

Прикладом такої взаємодії є школа Вуленвік (Woolenwick) у Стевенаджі, де широко розвинена мережа позашкільних занять, що проводяться педагогами спільно з місцевими дитячими клубами та волонтерами. Так, протягом 2005–

2007 рр. школярі мали можливість відвідувати суботні ранкові майстер-класи з цифрової фотографії, робототехніки, електроніки тощо та літературні ранки, які надавали учням можливість не тільки поглибити знання в межах навчального плану, але й набути нових професійних навичок і продемонструвати свої таланти та здібності до декламування віршів, постановок відомих п'єс. Цей проект фінансувався місцевими освітніми адміністраціями та передбачав виплату заробітної плати вчителям за роботу в позаурочний час. Уроки, як правило, проводилися чотириденними блоками й добре відвідувалися [1].

Не менш цікавим є досвід середньої школи громади імені Джо Річардсона (Jo Richardson Community School), яка створила на базі навчального закладу спортивний центр. Сам навчальний заклад був відкритий у 2002 році за підтримки програми «Успіх для всіх». Спочатку центром керувала школа спільно з місцевою освітньою адміністрацією. Згодом керівництво центром повністю перейшло в руки адміністрації школи, хоча була сформована громадська консультативна група з питань подальшого розвитку спортивного центру. Спорткомплекс відкривався о 9⁰⁰ ранку і працював до півночі. Для учнів та місцевої громади були доступні такі зручності: спортзал, зал для спортивних ігор, фітнес-курси. Школа отримувала додаткові кошти, які йшли на покращення обслуговування в залі та оновлення спортивного інвентарю [2].

Зазначимо, що діяльність розширених шкіл у сфері організації дозволяла полягає також у паралельній підтримці батьків, причому така допомога має носити як рекреаційний, так і навчальний характер.

Так, за даними незалежної інспекції шкіл, розширені школи, що активно співпрацюють з батьками, мають низку переваг:

- збільшення уваги до діяльності школи з боку батьків та надання підтримки школі;
- підвищення готовності батьків і шкіл обмінюватися інформацією та розв'язувати проблеми на ранніх стадіях їх виникнення;
- підвищення рівня навчальних досягнень учнів;
- покращення поведінки школярів [4].

У державному документі Міністерства освіти та професійної підготовки «Залучення батьків: підвищення навчальних досягнень» (Involving Parents: Raising Achievement) визначено типи послуг, які повинні надаватися розширеними школами:

- індивідуальна робота з батьками, які потребують спеціальної підтримки;
- лекції для батьків, у ході яких можна отримати інформацію про вікові періоди розвитку особистості, про особливості адаптації дітей до школи (при вступі до школи, при переході з початкової до середньої школи), про дитячий алкоголізм, наркоманію, підліткову вагітність тощо (для визначення теми лекції школи повинні керуватися, насамперед, потребами батьків);
- надання інформації та обмін думками через національні й регіональні мережі, а також через місцеву службу підтримки сім'ї;
- робота з батьківськими групами за спеціально розробленими програмами [3].

Цікавим є те, що педагогічний колектив розширених шкіл залучається до співпраці з батьками, а також налагоджує взаємодію з іншими провайдерами здоров'язберігаючих і соціальних послуг, які можуть надати батькам кваліфіковану підтримку. Зазначена співпраця має бути привабливою і корисною для всіх без винятку батьків, включаючи представників расових та етнічних меншин і батьків-одинаків.

Показовим у цьому плані є досвід проведення семінарів у рамках Програми підтримки батьків Глостершира «Gloucestershire Parentline Plus», ініційованих шкільною адміністрацією разом із місцевими громадськими організаціями в дев'яти початкових та середніх школах округу. Метою семінарів визначено зосередження уваги батьків на навчальних досягненнях дітей, сприяння підвищенню рівня їхньої успішності та набуття батьками знань, необхідних для допомоги дітям у навчанні. Семінари проводилися блоками на базі школи, яку відвідували їхні діти, у денний або вечірній час, залежно від можливостей батьків. Кожен із батьків мав можливість відвідати пробне заняття, щоб з'ясувати, наскільки той чи інший блок відповідає його інтересам та очікуванням. Найпоширенішими темами семінарів стали: «Допомога дитині в навчанні», «Як попередити насилля в школі», «Спільна праця сім'ї і школи», «Що треба знати батькам підлітків» тощо. Найчастіше семінари проводилися у вигляді групових дискусій чи рольових ігор під керівництвом спеціалістів відповідної галузі. За свідченням батьків, такі семінари допомагають їм краще зрозуміти власних дітей та подолати атмосферу напруженості й недовіри вдома [5].

Ще одним яскравим прикладом соціально-педагогічної підтримки батьків є діяльність лондонської розширеної школи Мілфілдз. Пріоритетним завданням у діяльності цієї школи визначено роботу із сім'ями школярів. Штат розширеної школи нараховує кілька соціальних працівників, які зосереджують головну увагу на роботі з дітьми, схильними до девіантної поведінки. Допомога, яка надається школою, залежить від конкретних потреб сімей. Однією з форм надання консультацій та підтримки стали батьківські дискусії з таких проблем, як працевлаштування, алкоголізм та наркоманія. Мілфілдз також проводить політику батьківського партнерства: батьки виступають партнерами в забезпеченні потреб власних дітей. Окрім цього, школа надає допомогу батькам, діти яких страждають від аутизму. Вона випустила буклет для батьків, у якому міститься інформація і деякі поради щодо цієї хвороби. Також кваліфікований спеціаліст із педагогічної психології проводить курси для батьків, чії діти страждають від розладів поведінки та гіперактивності [6].

Крім соціально-педагогічної та психологічної підтримки батьків, поширилася і практика проведення для батьків занять із мови та математики, мистецтв та ремесел для того, щоб вони могли допомогти своїй дитині опанувати той чи інший матеріал краще. Шкільна матеріально-технічна база активно використовується громадою. Так, у розширеній школі Хайфілд в Еффордї (Плімут) два класних приміщення було перетворено на громадські кімнати, де раз на тиждень батьки разом зі своїми дітьми займаються мистецтвом. У позашкільний час батьки та їхні діти мають можливість відвідувати 15-тижневі курси інформаційно-комунікаційних технологій. Такі

спільні заняття допомагають батькам краще зрозуміти дітей. Результатом такої взаємодії є підвищення ефективності виконання домашніх завдань учнями [4].

Таким чином, можна стверджувати, що розширені школи, тісно співпрацюючи з іншими установами, позитивно впливають на членів громади, забезпечуючи динамічну основу, на якій об'єднують свої зусилля постачальники соціальних та освітніх послуг. Значна роль належить підтримці батьків, адже більшість із них мають недостатній рівень педагогічної культури та брак часу навіть для звичайного спілкування зі своєю дитиною. Крім того, соціальне забезпечення та послуги об'єднуються, розташовуються навколо ядра – розширеної школи, що веде до ефективнішого надання послуг та розширення їх доступності для тих, хто їх потребує. Проте існує низка недопрацьованих питань, які потребують подальшого вирішення, зокрема, надання професійної допомоги етнічним меншинам для забезпечення збалансованого впливу на громаду загалом. Саме цей напрям діяльності наразі перебуває на етапі розроблення.

Список використаних джерел:

1. Cummings C. *Evaluation of the Extended Schools* / [C. Cummings, A. Dyson, D. Muijs, I. Papps, D. Pearson et al.]. – Pathfinder Projects, 2004. – 97 p.
2. DCSF (Department for Children, Schools and Families). *Extended Schools : Establishing a Baseline Methodology to Estimate the Impact of the Extended School Programme on Attainment*. – Annesley, Nottinghamshire : DCSF Publications, 2009. – 81 p.
3. DfES (Department for Education and Skills). *Extended schools : Access to opportunities and services for all : A prospectus*. – Annesley, Nottinghamshire : DfES Publications, 2005. – 32 p.
4. DfES (Department for Education and Skills) *Specialist Schools Application Guidance* [Electronic resource]. – URL : http://www.standards.dfes.gov.uk/specialistschools/word/Initial_guidance_05.doc.
5. DfES (Department for Education and Skills). *What are the likely conditions for a successful collaborative partnership* [Electronic resource]. – URL : <http://www.standards.dfes.gov.uk>.
6. Dyson A. *Extended Schools – good future for our young generation* [Electronic resource]. – URL : <http://referat.atlant.htm>
7. *Extended Schools providing opportunities and services for all* / Department for Education and Skills, 2007.
8. Huxham C. *Creating Collaborative Advantage* / C. Huxham. – London : Sage Publications Ltd., 1996. – 86 p.